

IN HET KORT

Deze rubriek wordt samengesteld door Toon Vernooij. Bijdragen zijn van harte welkom. Stuur een berichtje naar toonvernooij@planet.nl.

Duizend en één nacht

De kans is groot dat u het nieuws al eerder uit andere bron hebt vernomen, want het heeft zelfs in diverse kranten gestaan. Het komt dan ook niet elke dag voor dat er in het Westpalearticische gebied (ruwweg het Euraziatische continent ten westen van de Oeral, plus het Arabisch schiereiland en Noord-Afrika) een nieuwe vogelsoort wordt ontdekt en dan ook nog (mede) door een Nederlander. Het gaat in dit geval om een soort bosuil, nauw verwant aan onze inheemse bosuil (*Strix aluco*) en Palestijnse bosuil (*Strix butleri*).

De nieuwe soort, Omaanse bosuil (*Strix omanensis*) gedoopt, werd dit voorjaar ontdekt in een dor, bergachtig gebied in het noorden van Oman. De ontdekkers waren geluidsoptnames aan het maken van gestreepte dwergooruilen (*Otus brucei*) voor een nieuwe uitgave van The Sound Approach over uilen, toen een van de waarnemers, Magnus Robb, via zijn koptelefoon een zachte viertonige roep hoorde die klonk als het begin van de bekende huwelijksmars *Treulich geführt* (*Daar komt de bruid*) uit Wagners opera *Lohengrin*. Kan het romantischer? De roep was overduidelijk die van een uil, maar klonk de ervaren onderzoekers niet bekend in de oren. Er werden direct opnames gemaakt van de onbekende roep.

Een maand later slaagde men erin de vogel voor het eerst te zien en nog een maand later slaagde Arnoud van den Berg erin een eerste foto te maken. Diepgaande studie van de geluidsoptnames en de foto's wees uit dat het hier om een aparte soort gaat. Behalve in de roep verschilt de Omaanse bosuil ook in uiterlijk van de nauw verwante Palestijnse bosuil: de bovenzijde is veel donkerder, de onderzijde is meer opval-

Omaanse bosuil - Arnoud van den Berg

lend gestreept en de gezichtsschijf vertoont boven en opzij van de ogen een donkergrijze tekening.

Om de uil te zien te krijgen, hebben de waarnemers bij nacht en ontij de ruwe rotskliffen moeten beklimmen. Door de eerder gemaakte opnames af te spelen, kon de uil naar beneden worden gelokt, zodat men uiteindelijk schitterende foto's heeft kunnen maken. Naar voorlopige schatting leven er slechts zes à zeven exemplaren in het gebied, waarmee het de zeldzaamste uil in de Westpalearctis zou zijn.

Bron: *Dutch Birding*, vol. 35, no. 5 (oktober 2013)

Fladderaar of zwever

Het is u vast niet ontgaan dat de evolutie van vogels tot mijn favoriete onderwerpen behoort. Ik kan er maar geen genoeg van krijgen. Maar dat geldt gelukkig ook voor paleontologen, dus ik kan nog wel even vooruit. Alweer enkele jaren geleden ontdekte men een fossiele voorouder van de moderne vogels, *Microraptor*, ongeveer ter grootte van een forse raaf, maar met een lange bevederde staart en maar liefst twee paar vleugels (een tweede paar gevormd door vliegveren aan de achterpoten). Meteen ontstond er felle discussie of de vogel in staat was om met vier vleugels het luchtruim te doorklieven.

Een windtunnel heeft nu een eind gemaakt aan de discussie. Met een model testen Britse onderzoekers of de vleugels voldoende "lift" boden om de vogel in actieve vlucht in de lucht te houden. Al snel bleek dat de vleugels van *Microraptor* niet erg aerodynamisch waren. De vleugelveren waren om te beginnen symmetrisch, dat wil zeggen met een even brede binnen- als buitenvlag. Moderne vogels hebben asymmetrische veren die veel meer liftkracht geven. Verder hadden de vleugels van *Microraptor* relatief veel luchtweerstand.

Al met al berekenden de onderzoekers dat voor elke vier meter die *Microraptor* in zweefvlucht aflegde, hij één meter daalde. Voor moderne vogels is dat tien op één. Wat hij wel heel goed kon was uiterst langzaam zweven, zonder als een baksteen neer te storten. Daar zijn moderne vogels weer wat minder bedreven in. Vermoedelijk leefde *Microraptor* in boomkruinen, waar hij van tak tot tak zweefde. Hij leefde 120 miljoen jaar geleden en heeft geen moderne nakomelingen voortgebracht, wat ik dan weer een tikje treurig vind. Maar de evolutie is nu eenmaal wreed.

Bron: *Nature Communications* (www.nature.com), 18 september 2013 / *NRC* 20 september 2013

Vogeltrek gaat niet vanzelf

Dat geldt althans voor trompetkraanvogels (*Grus americana*). Ik kwam het verhaal tegen in de rubriek met kort wetenschappelijk nieuws, maar het is te mooi om het u te onthouden. Trompetkraanvogels zijn een ernstig bedreigde soort uit Amerika, waarvoor al jaren een reddingsplan bestaat gericht op herintroductie van de soort in gebieden waar hij is uitgestorven. Daarbij worden gefokte jonge trompetkraanvogels tijdens de trek begeleid door ULV's. De jonge dieren zijn vertrouwd met mensen en volgen de vliegtuigjes braaf op hun reis naar het zuiden van de VS. Wat moet dat een geweldige belevenis zijn om boven het herfstlandschap van de

oostelijke VS te vliegen met een hele sliert kraanvogels in je kielzog! Wie zou dat niet mee willen maken? Ik wel...

Enfin, men vermoedde al lang dat in de natuur juveniele kraanvogels de trekroute leren van adulte vogels. Dat vermoeden blijkt inderdaad te kloppen. Uit waarnemingen is gebleken dat groepen trekkende kraanvogels waarin ten minste één volwassen vogel meevliegt, een veel directere route volgen dan groepen die louter bestaan uit onervaren vogels die de tocht voor het eerst maken. De laatstgenoemde groepen volgden een veel grilliger route naar het zuiden. Dat toont tevens aan dat het begeleiden van gefokte vogels met vliegtuigjes zinvol is. Ze maken zo meer kans om de gevaarlijke, onbekende tocht succesvol te volbrengen, zodat ze in de komende jaren een grotere overlevingskans hebben en de opgedane kennis kunnen overdragen op hun eigen nakomelingen. Dat klinkt toch hoopvol, of niet?

Bron: *NRC*, 30 augustus 2013

Trompetkraanvogels - Klaus Nigge (Wikimedia Commons)